

Tarihimizde Avukatın Eğitimi [2] **3499 sayılı Avukatlık Kanunu Dönemi (1938–1969)**

7 Mart 1938 tarihli ve 3499 sayılı kanunun "*Avukatlık Kanunu Lahiyası Esbabı Mucibe Mazbatası ile T.B.M.M. Adliye Encümeni Raporu*" metninden, mesleğin yeni bir disipline oturtulmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Yeni kanunun yürürlüğe girmesinden sonra staja başlayanlar, avukat yanındaki stajlarını tamamladıktan sonra Adliye Vekâletinin (Adalet Bakanlığının) uygun göreceği bir mahkemede bir sene hâkimler kanunu hükümlerine tabi olarak çalışacaklardır. 3499 sayılı kanunun eğitim anlayışı yine stajla sınırlıdır. Ancak, bu kanunla getirilen "**staj konferansları**" teriminin avukatın eğitime yeni bir boyut getirdiğini kabul etmek ve üzerinde durmak gerekir.

Stajyerin yükümlülüklerini belirleyen 16. madde metnine göre, stajyer staj konferanslarına devam etmek zorundadır. Ancak, "staj konferansları kavramı" ne kanunun metninde, ne de gerekçesinde, açık değildir.

Peki, nedir bu "staj konferansları"?

O tarihte "staj konferansları"ndan ne anlaşıldığını ya da ne anlaşılması gerektiğini avukat merhum Ali Haydar Özkent'in "Avukatın Kitabı"ndan öğrenebiliyoruz. Bu kitap ilk kez 1940 yılında yayınlanmış. Yıllarca sonra İstanbul Barosu tarafından tıpkıbasım olarak yeniden yayınlandı. 2002 yılında yayınlanan kitabın tıpkıbasımının, İstanbul Barosunda halen mevcudunun olup olmadığını bilemiyoruz. Eğer mevcudu varsa, bir tane ediniz okumanızı ve kütüphanenizde bulundurmanızı öneririz. Sınırlı ve belli paragrafları alıntı yapmak yerine merhum Ali Haydar Özkent'in staj konferansları ile ilgili görüşlerini, aşağıya aldık (s.297 vd);

5 - Staj konferansları

435 - Staj konferansları ne demektir? Staj konferansları demek, ahlâkı kadar kültürü de yerinde olması lâzım gelen avukat namzedine, girmek istediği mesleğin nasıl bir meslek olduğunu öğretecek, bu mesleği yazıhanesinde, mahkemelerde ve mercilerde fiilen yapmak kabiliyetini verecek ahlâkî, amelî dersler demektir. Bu konferansların güttüğü gaye şu halde ikidir: Birincisi, stajyere avukatlık mesleğinin asaletini, faziletlerini, kaidelerini öğretmek, ikincisi de mekteplerde okuduğu hukuk bilgisini avukatlık hayatına tatbik ettirecek melekeyi aşılacaktır.

436 - Meslek kaidelerini öğreten konferanslar. İki büyük şubeye ayrılması lâzım geldiğini yukarıda söylediğimiz konferansların birincilerinde stajyerlere meslek ve kaideleri öğretilir. Mesleği öğretmek ne demektir? Bunu şimdiye kadar birçok yerlerde söyledik ve daha da söyleyeceğiz. Burada hulâsa edelim:

Birinci konferansta avukatlığın tarifi, ferd ve cemiyet hayatındaki lüzumu, gayesi, mesleğe niçin itiraflar yapıldığı ve bunların cevapları, meslek kaide ve an'aneleri anlatılmalıdır. Böylelikle genç hukukçu, eşiğine ayak basmak istediği mesleğin ne yüksek ve cazibeli bir müessese olduğunu, kaide ve an'anelerinin neler üzerinde durduğunu anlayacak, onu sevecek, iftiralara karşı cevap vermek kudretile silâhlanacaktır (Başlangıcı bak: No. 1-42).

İkinci konferans, memleketimizde avukatlığın nasıl başladığını, ne gibi mücadelelerden sonra bu dereceyi bulduğunu söyleyecektir. Namzet bu sözleri can kulağıyla dinlerken, eski müzevirlerden, muhızırtiplerden, Karamanlı dava vekillerinden tiksinecek, onlara benzemenin yüz karası olacağını anlayacak, eski rejimin avukatlığı, Meşrutiyet ve Cumhuriyet idarelerine ne şekilde bıraktığını ve millî idarenin nasıl bir âbide diktiğini görecektir. Eski levhalar gözlerinin önünde canlandırılırken bugünkü zaferin öyle kolaylıkla elde edilmemiş olduğunu öğrenerek mesleğinin şan ve şerefini korumaya azmedecektir (Türk avukatlığının tarihine bak. No. 43-153).

Üçüncü konferansta, başta Fransa Barosu olmak üzere Almanya, İngiltere, Rusya Barolarının tarihlerinden bahsedilebilir. Bundan bilmem kaç bin sene evvel İliya Valisine gönderilen Justin Kanununda avukatlığın ne kadar yüksek ve şerefli tutulduğunu (Bak. No.....) görerek bu kadar eski ve asil bir mesleğe mensup olmaktan gurur duyan genç avukat, ihtilâllerin, inkılâpların bu mesleğe niçin yan baktığını ve fakat hiçbirisinin onu ezemediği halde baronun esir olmaksızın hür, yaltaklanmaksızın şerefli olarak yaşadığını ve dünya durdukça yaşayacağını öğrenecektir (Muhtelif baroların tarihine bak: No. 153-307).

Dördüncü konferans, avukatların vazifelerini sayacaktır. Bu vazifelerin başında gelen doğruluk, namuskârlık, feragat ve menfaati istihkar anlatılacaktır. Namzet, bilecektir ki, doğru olmayan adam, avukat olamaz ve avukatlığın müzevirlik, şarlatanlık sayıldığı günler çoktan geçmiştir. Bilhassa bu konferansta, avukatlığın şeref ve haysiyete dayandığı, ne gibi şerefsiz hallerin avukatlıkla birleşemeyeceği, iş peşinde koşmadığı, bazirgânlara ve tefecilere yakışan reklamlardan, gösterişlerden çekindiği, icabında en yüksek medenî celâleti göstereceği anlatılmalıdır. Eğer bu konferanslar genç namzedin ruh asaletine dokunur, onu harekete getirir ve kendisine şahane bir nefis izzeti ve gurur verirse artık hiç korkmayınız. Namzet bilirse ki, avukatlık budur; avukatlık insanlıktır, avukatlık şeref ve haysiyet, izzeti nefis sahibi olmak demektir; böyle bir adamın eline başkalarının malı, canı, ırzı teslim edilebilir (avukatların vazifeleri faslına bak: No. 569-620).

Şeref ve haysiyet sahibi olanların kendileri gibi şerefli insanlarla münasebetlerine bundan sonra sıra gelecektir. Avukatların birbirlerine karşı olan meslekdaşlık, kardeşlik, nezaket ve nezahet vazifeleri, mahkemelere karşı gösterecekleri hörmet ve riayet mecburiyeti, müşterilerile olan yardım ve ücret münasebetleri beşinci ve altıncı konferansların mevzuunu teşkil edebilir (Bak. No. 635-690). Meslek sırrı, yazıhanenin ve adalet elbisesinin âdabı, ya bunların arasına serpiştirilir, yahut da ayrı bir konferansta anlatılır.

Bundan sonraki konferanslar, adlî hitabete, müdafaa hürmetine, dosyanın nasıl hazırlanması ve avukatın kültürlü bir adam olması lâzım geldiğine hasredilebilir. Avukatın kültürü bahsinde çok durulmalı, bizim meslekte yazmak, okumak, içtihad ve kitap karıştırmak, intizamla ve takip fikrile çalışmak lâzım geldiği, bunlarsız mesleğin şarlatanlık ve yaygaracılıktan başka birşey olamayacağı canlandırılmalıdır (Bak. No. 714-745).

Daha sonra mesleğin maddî bakımdan verimli olması için müvekkillerle teklifsizlikten sakınmak, çabuk açılıp dökülmemek, muhtaç ve zebun görünmemek lüzumu anlaşılmıştır. Genç arkadaşlar müşterilerle nasıl konuşulacağını bilmezler. Bunun, kendine göre bir usulü, bir ölçüsü vardır. Pişmiş avukatlar bunu pek iyi bilir ve anlatırlar (Son fasla bak).

En son konferans veya konferansları (Baro) mevzuu teşkil etmelidir. Baro ne demektir? Niçin kurulmuştur? Organları nedir? Disiplin vazifelerinden ne anlaşılır? Avukatı niçin ve nasıl murakabe eder? Müeyyideleri nelerdir? Baro Reisi ne demektir? Namzete bunları daha ilk günlerde öğretmelidir. Tâ ki, ailesinin teşkilâtını, vazifelerini bilsin. Bu mesleğe girmenin bahtiyarlık olduğunu, en mühim içtimaî ve adlî bir vazifeye göreceğini, Baroda meziyet ve liyakatle şeref ve haysiyetin birbirinden ayrılmadığını, Baroya girildiği zaman, hariçteki gevezeliklerin kapıda bırakıldığını, zekâ ve faziletin verdiği rütbeden başka rütbenin burada yer bulamayacağını öğretilsin (Barolar faslına bak: Beşinci kitap No. 763-900).

Öyle sanırsınız ki, ruhu temiz olan bir namzet, bu meslek derslerinden çok faydalanır, gözü, gönlü nurlanır. Bütün incelemelere rağmen avarı büsbütün sağlam olmayanlar da, tatlı bir dil ile, kuvvetli bir iman ile söylenilen bu vaiz ve nasihatlerden ilham alarak öyle olmaya çalışır ve olurlar. Başlangıçta böyle aşılarda çabuk filiz verir. Tecrübe bize göstermiştir ki bu meslek, kendi kendine kolayca öğrenilemiyor. Bilinmeyen veyahut başka türlü sanılan müdafaa müessesesini böyle ülkü ve kültürlü iki bakımdan canlandırmak çok lâzımdır.

Biz burada sekiz on meslek konferansından bahsettik. Bu daha az veya daha çok olabilir. Lisan bilen konferansçılar, hulâsa etmeye çalıştığımız mevzuları, eserin başına geçirdiğimiz menbalardan bol bol toplayabilirler. Lisan bilmeyenler için bu kitap iyi bir yardımcı olsa gerektir.

437 - Bu konferansları kim verecek? Bu konferansları, onlara nezareti, kanunun kendisine bir borç olarak yüklettiği (Bak. No. 826) Baro Reisi mi verecek? Vakti olsa çok iyi olur. Ona yaraşan en iyi vazifelerden birisi de budur. Baronun Umumî Kâtibi mi? Onun da vakti ve istenileni yapmaya liyakati varsa ne âlâ.

Fransız Barosunda (Mülâzemet Konferans Kâtipliği) diye bir unvan vardır. Bu, gençlik ihtirasında çok mühim bir yer tutar. Çünkü: Gambetta, Alexandre Ribot, Alexandre Millerand, Louis Barthou, Raymond Poincare, Rene Viviani, Henri-Robert, F. Payen. Gibi büyük siyasî ve avukatlar hep Baro Konferans Kâtipliğinden yetişmişlerdir.

Üstad Henri-Robert, bu Konferans Kâtipliğinin ne demek olduğunu bir yerde pek canlı anlatır:

Bir genç Konferans Kâtibi, zengin bir kadının kızile evlenmek ister. Anne, damat hakkında malûmat almak için o zamanın Baro Reisine müracaat eder. Bu zat, Adliyenin kaybolan büyük simalarından babacan biridir. Liyakatini, doğruluğunu saygı ile tanıttırması, kendisini herkese sevdirmiştir. Anne, bu reise şöyle sorar:

- *Fakat reis efendi, bir Konferans Kâtibinin ne olduğunu bana anlatır mısınız?*

Baro Reisi, kendisini ayırd eden ağır tavrile yavaş yavaş şu cevabı verir:

- *Madam, evlendiğim zaman beş param yoktu. Fakat Baronun Konferans kâtibi idim. Karım çok zengindi. Herkes o zaman şöyle diyordu: "Bu genç adamın talihi var. İyi bir izdivaç yaptı." Bugün diyorlar ki: "Baro Reisinin karısı çok talihli bir kadındır. İyi bir izdivaç yapmıştır!" İşte Madam, bir Konferans Kâtibi bu demektir!..*

Adına Konferans Kâtibi veyahut konferansçı diyelim. Büyük barolarda, mesleğin mukaddes ateşile yanan, deli gönlünü ona kaptıran idealist birkaç avukat olsun bulunur. Öyleleri için bu iş, biçilmiş kaftandır. Mesleğin asil ruhuna kendi heyecanlarını ve sevgilerini karıştırarak dinleyenleri sürüklerler. Şimdiye kadar kendisine yüksek vazifeler teklif edildiği halde çok sevdiği mesleğinden ayrılmamak için hepsini reddeden müellifi çekecek bir vazife varsa o da Baro Konferansçılığıdır. Bunu çok isterdim. Genç istidatların fazilet kıvrımlarını birer birer açmak, meslek icaplarından bahsederken kendi heyecanımın bir kısmını onların solumalarında duymak ve gözlerinde okumak, bu mesleğe şereflerini ve kalplerini verdiklerini sezmek... Bu, benim için hayatta duyduğum ve duyabileceğim zevklerin en büyüğü olurdu.

438 - Tatbikat konferansları. Aynı konferansçı, yahut başka birisi, tatbikat konferansları vermelidir. Konferansçı, bir mevzuu ve meselâ (ikrar tecezzi etmez) mevzuunu alır, ne demek olduğunu anlattıktan sonra bir dava arzuhali yazar veyahut yazdırır, cevap lâyihasını hazırlar, tahkikatini yaptırdıktan sonra müçtemi heyete hükmünü verdirir, temyiz ve tashihini yapar, isterse hükmü icra ve infaz da ettirir. Böylelikle hukukî bir hâdisenin nasıl doğup büyüdüğü, nasıl muhakeme ve müdafaa olduğu canlandırılır. Diğer konferanslarda başka bir mevzu stajyerlerin kendilerine işletilir. Birisi müddei, ötekisi müddeaaaleyh mevkiine geçerek karşılıklı iddia ve müdafaalarını yaparlar. İçlerinden teşkil edilecek heyeti hâkime, hükmünü verir. Manevraları seyrettikten sonra gördüğü kusurları tenkid eden Başkumandan gibi, konferansçı da, davacının, dava olunanın ve hükmü verenlerin müdafaalarını ve kararlarını birer birer tahlili ile tasvip veya tenkid eder.

439 - Kültür konferansları. Avukat namzedinin kültürünü genişletecek, zekasını işletecek konferanslar da verilmeli ve verdirilmelidir. Burada nazarî hukuk başta gelir, tarihte görülen büyük davalar, iktisadın ve içtimaiyatın hukukla ve mesleklerle karışmış bahisleri ele alınabilir. Sonra, ciddî konferanslarla yorulabilen konferansçıyı ve dinleyenleri cazip ve çeşnili mevzulara geçirmek mümkündür. Meselâ bir boşanma davası devam ederken (karı, kocanın öpüşmeleri, barışmaya delâlet eder mi?) yahut (namuslu bir kadının, kocasına yaptıramadığı bir balo elbisesi için yüzüğünü gizlice Emniyet Sandığına rehin etmesi, boşanma sebebi olabilirini.), (kollektif bir şirket ortağının işini sulhan bitirdiği bir borçludan aldığı beş yüz liralık bir hediyeği şirket hesabına geçirmeyerek saklaması ortaklığa hiyanet sayılır mı?) (Victor Hugo'nun yarattığı Jan Valjan gibi, açlık yüzünden bir ekmek çalan adam ceza görmeli mi? Görecekse cezayı hafifleten sebepler var mı?). İşte birer mevzu ki, hukuk, edebiyat, ruhiyat, içtimaiyat, aşk, mizah birbirine karışır. Bu mevzular üzerine söz söylemek veya söylenenleri dinlemek yalnız adlî mümareseyi

vermekle kalmaz, aynı zamanda stajyerin kültürünü genişletir, zekâsını bilir, nüktedanlığını arttırır ki, bir avukat için çok lüzumlu şeylerdir.

440 - Adlî hitabet konferansları. Adlî hitabet konferansları, şimdiye kadar söylediğimiz konferanslar kadar ve belki onlardan daha ziyade faydalıdır. Stajın, bir cümle ile gayesi, namzedi avukat yapmaktır. Avukatın asıl san'ati söz olduğuna göre bu sözün nasıl söylenmesi icap ettiğini öğreten derslerin çok lüzumlu olduğuna şüphe yoktur.

Mevzua eskilerden (Romalılarından, Yunanlılardan) başlanarak nasıl müdafaa yaptıkları kısaca anlatıldıktan sonra bugünkü adlî hitabetin neler istediği (tumturaklı sözlerden ziyade mâna, histen ziyade kafaya hitap, mevzua tahakküm ve bunun için de bilgi, açıklık, kısalık ve saire...) (Bak. No. 714-745) söylenir. Tarihteki büyük davaların müdafaaları okunur. Stajyerlere ağır cezadaki bir davanın veyahut asliye mahkemesinde velayet hakkını almak isteyen bir ananın müdafaası yaptırılır.

Ali Haydar Özkent. Muhamî. Sayfa: 95

O dönemde, avukatın eğitiminden "avukatlık stajı" anlaşılmakta ve avukat olma hakkını kazandıktan sonra avukatın kendi bilgisini ve becerisini kendi gayretiyle arttıracakı düşünölmektedir. Bir başka deyişle, o yıllarda, avukat için meslek içi eğitim hiç düşünölmemektedir, olasılıkla kavram olarak bile yoktur. Ağır bir staj dönemi öngörölmüştür. Merhum Ali Haydar Özkent, bu ağır staj döneminde, stajyerin diğere görevlerini aşğıdaki gibi özetlemektedir;

441 - Muhakeme celselerinde hazır bulunmak. Staj vesikasını alabilmek için stajyer, yazıhanesine devam ettiğı avukatın muhakeme celselerinde hazır bulunmaya mecburdur. İsterse, pek sevdiğı patronunun dosya çantasını da taşır. Bu çanta, duyan için bir semboldür ki karanlık adliye koridorlarında geçirilen acı tatlı saatleri, kazanç veya kayıpları hatırlatır.

Muhakeme celselerinden sonra müdafaa ettiğı davaya dair stajyerine bir hülâsa yapmak, dosyaya yazacağı notlar üzerinde konuşmak, yeni bir vaziyet hasıl olmuşsa ne gibi hukukî tedbirler alınması lâzım geldiğini anlatmak patron avukat için tatlı ve bunları can kulağıle dinlemek stajyer için istifadeli bir meşguliyet olur.

442 - Avukatın işlerini takip etmek. Yanında çalıştığı avukat tarafından tevdi olunan işleri takip ve dava kâğıtlarını tanzim etmek stajyer için mecburidir. Avukat, nezdinde çalışan stajyere avukatlık mesleğıle alâkalı olmayan işleri tevdi etmek suretile stajdan maksut olan gayeye muhalif hareket edemez (talimatname, madde: 13) avukat, meslekî faaliyetinin her safhasında ve bilhassa dava evrak ve dosyalarının tanziminde namzedin mümarese peyda eylemesine dikkat ve itina eder (Madde: 12), (Bak. No. 416, 417).

Staj, avukata yardımcı bulmak için mi, yoksa namzede mesleğı öğretmek için mi kurulmuştur diye düşünmeye lüzum yoktur. Dairelerde işlerini takip ettirmek, vereceğı direktif dairesinde kâğıtlarını yazdırmak suretile stajyerin bilgisinden ve amelinden patronun az çok faydalanacağına şüphe yoktu. Fakat bunlar, avukatı stajyerin hizmetinden yardımlandırmak için değıl, belki, stajyere avukatlığı öğrenmek için yaptırılır. Bu bakımdan asıl faydalanan, hayatını kazanacağı mesleğı öğre-

nen ikincisidir. Şu halde, aylık ve gündelik istemeksizin aylıkla ve gündelikle çalışan bir muavin gibi patronun bütün yazıhane işlerine koşması vazifesidir. Ücret alınıp verilecek mi? Bunu da kanun halletmiştir. Meşrutiyet idaresinin Mebusan Meclisi bunun üzerinde çok durmuş (Bak. No. 84), hattâ Muhamat Kanunu lâiyhası bu yüzden epey gürültüler geçirmişti. Fakat bugün öyle bir mesele yoktur. Eğer para vermek lâzım gelse, herhalde stajyerin patrona vermesi lâzımdır. İngiliz Barolarında staj görenler mesleği öğreninceye kadar ne masraf yaptıklarını kendileri bilirler, hattâ stajyer, patron avukata mühim bir para verir (Bak. No. 217). Biçkiyi, dikişi öğrenmek isteyen bir aceminin terziye götürü bir para verdiğini biliyoruz. Fakat avukatın böyle bir ustalık ücreti istemek aklından bile geçmez. Şu halde stajyer, bir ücret istemeye hakkı olmaksızın ve ehemmiyetli ve ehemmiyetsiz demeksizin, yazıhanenin bütün işlerini takip edecek, kâğıtlarını yazacak patron da, para karşılığı beklenmeksizin, mesleği ona öğretecektir. Patron aldığı bir dava, yazdığı bir protesto, yaptığı bir istişare ücretinden stajyerine bir pay çıkarır, yahut kazançlı aylarda cebine bir hediye korsa ona da birşey denemez, insanların gönlünde para ile alınıp satılacak yerler daima bulunur. Ufak bir harçlık, bir kahve parası stajyeri yazıhane-ye daha ski bağlar. Geçimi dar olan stajyere böyle yardımlarda bulunmak patron için biraz da insanlık borcu olur. Bunlar mahrem münasebetlerdir. Kaide konamaz.

443 - Stajyerin suçlu ile görüşmesi. Henri-Robert. Genç bir stajyerin tevkifhanede suçlu ile ilk görüşmesine dair canlı bir levha resmeder^[6]:

Listeye kaydedilmiş olan stajyerin birkaç gün sonra Baro Reisinden aldığı bir mektupta, kendisinin tevkifhanede bulunan bir mevkufun dikkate değer davasının müdafaasına memur edildiği bildirilir. Mevkuf, serserilik, sarhoşluk, polislere hakaret ve itaatsizlikle suçludur.

Genç stajyer, mevkuf ile konuşmak için tevkifhaneye gider. Kapının önünde nöbet bekleyen nöbetçinin önünden mağrurane geçer.

Sessiz bir gardiyan, tembel ve mevzun hareketlerle büyük bir kilidin üzerinden ağır bir anahtar çevirir. Stajyer içeriye girer, havlıyı geçer, kendisine açılan diğer kapılardan geçerek merdivenlerden çıkar. Mevkiin tam kalbgâhına gelir, kaydedilmek üzere vesikasını uzatır, memur efendi büyük bir defteri uzun uzadıya evirir çevirir i ve vesikanın üzerine esrarlı numaralar yazarak genç mülâzime yukarı katı gösterir.

Orada, büyük bir merdiven ayağında, iki tarafında altı konuşma odacağı bulunan loş bir medhalin sonunda birkaç avukat müvekkillerini bekliyorlar. Bunları gardiyanlar, sıra ile yüksek ve fakat anlaşılmaz bir sesle çağırıyorlar. Biraz sonra büyük merdivenin yukarisından bir insan gölgesi görünür. Kirli paçavralar giymiş, traşsız ve abdal yüzlü, karışık ve kalın kaşlarının altında kara ve kaçıcı gözleriyle altmışlık bir ihtiyar.

Gardiyanın sualine karşı adını söylüyor. Tam o, genç mülâzimin ilk müşterisi!

Sessiz gardiyan, boş bir odacığa tüysüz ve saf genç ile sabıkalı adamı sokuyor. Genç mülâzim, önce şüpheli müşterisile kendi arasına masayı yerleştiriyor. Sonra

ciddî ve hayırhahâne bir surette suçları, sabıkaları, suçu hafifleten sebepler hakkında isticvap ediyor.

İçten gelen bir ümitsizlikle öğreniyor ki müşterisinin adlî sicilli muhtelif on kadar mahkûmiyetle doludur. Bu adam uzun senelerden beri hiç bir çalışma cetveli göstermiyor. Ve fazla olarak, şu fena mevsimde, birkaç ay hapiste kalmayı tercih ediyor.

Böyle bir müşteri ile ne yapılabilir? Müdafaası için ne denebilir? Genç mülâzim, kendi kendine, adlî hitabetin eski üstadlarını hatırlar. Acaba Berryer böyle bir vaziyete ne yapardı? Lachaud nasıl hareket ederdi? Tabii böyle bir dava onların şöhretine hiçbir şey ilâve edemezdi...

444 - Staj talimatnamesinde gösterilen diğer vazifeler. 3499 sayılı Avukatlık Kanununun 16'ncı maddesinde, buraya kadar tafsil ettiğimiz vazifeler yazıldıktan sonra stajyerin (staj talimatnamesinde gösterilen diğer vazifeleri de göreceği) emredildiği halde Vekâletin tanzim ettiği 25 maddelik staj talimatnamesinde kanunda ana hatları gösterilen ve bu sahifelerde izah ve tafsil olunan hususlardan başka vazifelere tesadüf edilememiştir.

445 - Patronun raporları. Stajyeri çalıştıran avukat, baro idare meclisine her üç ayda bir staj vazifelerinin nasıl yapıldığı ve bir senelik müddetin hitamında da stajın muvaffakiyetle yapılıp yapılmadığı hakkında uzun bir rapor verir.

Bu raporlarda stajyerin yazıhaneye, muhakeme celselerine devam edip etmediği, ahlâk gidişi, mesleğe ve işlere sarıldığı veya maşa ile tuttuğu, anlayış ve kavrayış kabiliyeti, yetişme derecesi, stajyerin zatî sıfatları uzun boylu anlatılır. Bunlar staj vesikasının verilmesine veya staj müddetinin uzatılmasına esas teşkil edeceği için madde ve sebepler gösterilmek suretile yazılması gerekir.

Patron avukatın bu raporları verirken yalnız vicdanının sesini dinleyeceğine şüphe yoktur. Devam etmeyen bir stajyeri devam etmiş, tembel tembel esneye esneye gelen bir haylazı çalışmış göstermek, şüpheli işlere karışmak isteyen bir bulaşığı evliya tanıtmak, bir kere kanunun ve barosunun yalnız meslek ve insanlık şerefine karşı beslediği itimada lâyıık olmadığını gösteren bir şerefsizliktir. Sonra, ahlâk ye bilgi bekleyen bir alana yaramaz bir değersiz kapıp koyuvermek, mahkemelerin ve iş sahiplerinin başını belâyâ sokmak demek olacağından avukatlığın menfaati bakımından da tehlikesi olur.

İstanbul Barosu Reisi, yanına stajyer gönderdiği patron avukata bu mühim vazifelerini hatırlatan güzel bir muhtıra göndermeyi teamül haline koymuştur.

446 - Patronun mesuliyeti. Stajın kanun hükümleri dairesinde yapılmasından avukat mesuldür. Yani devam etmeyen, stajını kanunun ve mesleğin istediği gibi yapmamış olan stajyer için hakikat hilâfına rapor vermek mesuliyeti muciptir. Bu mesuliyet, vazifesini kötü yapan, yalan yere beyanatta bulunan bir avukatın mesuliyetidir ki, mahiyetine ve kötülüğün derecesine göre, tevbihten kaydın terkinine kadar cezayı çağırabilir. Böyle avukatlar aleyhinde resmî makamlara karşı yalan beyanatta bulunmak, emniyet ve itimadî suiistimal etmek suçlarından dolayı mahke-

meler tarafından takibatta bulunmaya da mâni yoktur. Buna ait hükmün kongrede müzakeresi sırasında Vekâlet mümessili Doktor Ş. Devrin şu beyanatta bulunmuştur: (Buradaki mesuliyet, staj vazifesinin ifasından mütevellit bir mesuliyettir. Stajyer müstahdem olmadığı için avukat namına tebliğ ve tebellûğa sahâhiyetli değildir. Burada, bir hizmet akdi bahis mevzuu olamaz. Buradaki mesuliyet, âmme hukukunun teminine müteallik mesuliyetlerdir. Avukatın müvekkiline karşı mesuliyeti mevcut olduğundan bu mes'uliyeti mucip işi namzede yaptırırsa mes'uliyetten kurtulamaz).

Stajın kanun hükümleri dairesinde yapılmasından maddî bir zarar husule gelmişse patron, bunun edasından dahi müteselsilen mesuldür.

Ali Haydar: Muhamî: Sayfa: 80

3499 sayılı kanun döneminde ve fakat 1948 yılına kadar staj, avukat yanında bitmiyor. Devamında mahkemelerde yapılacak staj ve avukat olabilmek için başarılması gereken sınav var. Merhum Ali Haydar Özkent, staj sürecini ve sınavı aşağıdaki gibi özetlemiştir;

7 - Mahkemelerde yapılacak staj ve levhaya kayıt

450 - Müddeti ve tertibi. Avukatlık Kanununun iki veya iki buçuk sene olarak tayin ettiği stajın bir veya bir buçuk seneliğinin avukat yanında nasıl yapıldığını gördük (Bak. no. 416, 417, 432, 435 ve sonrakiler, 441 ve sonrakiler). Şimdi, staj vesikasını almış olanların bundan ayrı olarak mahkemeler nezdinde yapacakları mülâzemetin beyanına sıra gelmiştir. Bunun müddeti de bir senedir.

Avukat olacak bir adamın önce mahkemeler nezdinde ve sonra avukat yazıhanesinde staj görmesi ve meslek sevgi ve bilgisinin sıcağıla mesleğe atılması daha muvafık olurdu. Ve böyle olması da Muhamat Kanunu lâyhalarının ilk hazırladığı meşrutiyet devrinden beri istenile gelmiştir. Fakat lâyhada bu tertibin aksi gözedilmişti. Bizim kanaatimizce Adliye Vekâleti, genç unsurları adliye kadrosuna almak, hâkim ve müddeiumumi noksanlığını gidermek istiyordu. Belki Vekâlet, lâ-yihayı bu kanaatle hazırlamamıştı, fakat bu netice çıkıyordu. Çünkü mahkemelerde stajını yapan, hâkim muavini olan, şöyle böyle bir aylık da alan genç mülâzim herhalde adlî hizmetlere ısınmış olacaktır. Hâkimlik veya müddeiumumilik dileğinin buğları üstünde tütüyor demektir. Eğer avukatlık mesleğinin ateşine hâkimlik mesleğinin aşkı bir kül serpmişse hazır adliyeye giriverecektir.

Bu tertibe avukatlar kongresinde itiraz edildiği gibi lâyihanın mecliste müzakeresi esnasında bazı meb'uslar da iliştiler. Hattâ bazıları vekâletin bundan maksadı, avukatlık etmek isteyen genç unsurları hâkimlikle alıkoymak mıdır diye sordular (Bak. No. 127). Adliye Vekili böyle birşey düşünülmediğini söylemekle beraber maddenin tertibinden bu neticenin hasıl olacağı anlaşılıyordu. Nihayet vekâletin temayülü ve Adliye Encümeninin kabulü üzerinde sekizinci maddeye şu iki fıkra ilâve edilmiştir:

"Stajın icabında mahkeme nezdinde başlatılmasına Adliye Vekili izin verebilir.

"Bu takdirde bu fasıldaki hükümler ona göre tatbik olunur."

Staja önce avukat veya mahkeme nezdinde başlanmak hususunu kanun vazı Adliye Vekilinin reyine bırakılmış olmakla beraber staj talimatnamesinin üçüncü maddesinde (staja evvelâ avukat yanında başlanır) denilmek suretile lâyihanın ilk şekline avdet edilmiş oluyor. Bunun içindir ki, kitabımızda önce avukat yanında yapılacak stajdan bahsettik ve ondan sonra mahkeme nezdinde yapılacak staja geçiyoruz.

451 - Bu staj nasıl yapılır? Avukat olabilmek için hâkim muavinliği imtihanında muvaffak olmak lâzım geldiğini yerinde söyledik (Bak. No. 307 a, 311). 2556 sayılı hâkimlik kanunu mucibince hâkim muavini olabilmek için iki sene mülâzemet şart olduğu halde avukat olacak hâkim muavini için bu müddet bir sene-dir. Çünkü stajyer bir senesini evvelce avukat yazıhanesinde geçirmiştir. Müddet meselesini bir yana korsak, her iki meslek için yapılacak hâkim muavinliği stajının aynı olduğunu söyleyebiliriz. Avukatlık Kanunu onun içindir ki Hâkimlik Kanununun 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11'inci maddelerinin avukatlık namzetleri hakkında da tatbik edileceğini tasrih eylemiştir.

Avukat namzedi bu maddelere göre hâkim muavinliği imtihanında muvaffak olmak için mahkemelerde ve müddeiumumiliklerde staj görecektir. Sulh, asliye ceza, hukuk ve ticaret mahkemelerine ve müddeiumumiliklere gelen arzuhaller nasıl yazılıyor? Nerelere kaydolunuyor? Sonra nasıl tetkik ve bir karara raptediliyor? Bunları amelî surette öğrenen ve zaten avukat yazıhanesinde hazırlanmış olan namzedin kafası işlemesine devam edecektir. Bugün bir derkenar, yarın basit bir haciz kararı yazmak, ertesi günü bir suçlunun ifadesini almak sayesinde hukukî, cezaî bir hâdisenin nasıl doğduğunu, avukat elile düşe kalka nasıl büyüdüğünü öğrenecek, adaleti dağıtma işinde kendisinin de bir rolü olduğunu, dosyaların nasıl tetkik edilip nasıl karar verildiğini öğreneceği gibi icabında müzakerelerde hazır bulundurulacak hakkın hüküm kalıbına sokuluncaya kadar nasıl görüşülüp konuşulduğuna, adına (Adalet) denilen aziz şeyin nasıl tartılıp miskal veya kilo ile ne biçim dağıtıldığına şahit olacaktır. Ceza ve hukuk işlerinde zabıt kâtipliği, başkâtiplik, icra hâkimlerine, sorgu hâkimlerine yardım... Bütün bunlar genç hukukçunun adlî şubelerde tecrübe görmesini, muhtelif hâdiselerin geçirdikleri seyri takip etmesini temin edecektir.

451 mükerrer - Staj talimatnamesinin bazı maddeleri. Staj talimatnamesinin 20'nci maddesi şöyle yazılıdır: Stajyerler bir buçuk ay müddeiumumilikte, bir ay sulh ceza, bir ay asliye ceza, bir buçuk ay ağır ceza mahkemelerinde, bir buçuk ay icra dairesi, iki buçuk ay sulh hukuk, üç ay asliye hukuk veya ticaret mahkemelerinde vazife görürler. Ceza ve hukuk işlerinde zabıt kâtipliği vazifesini ve kendilerine verilecek tetkikatı ve diğer yazı işlerini yaparlar. İcra memurlarına sorgu hâkimlerine yardım ve vekâlet ederler. Bunlar dinlemek üzere müzakerede hazır bulundurulabilirler. Namzetler vekâleten ifa eyledikleri vazifelerden ve kendilerine tevdi olunan işlerden dolayı asıl vazife sahipleri gibi mesuldürler. Bu maddede yazılı tertip, kat'î bir zaruret olmadıkça değiştirilemez.

Yirmi birinci maddeye göre stajyerler, buldukları mahkeme ve dairelerde tatbik görgülerinin artmasına yarayacak bütün vazifeleri yapmakla mükelleftirler.

Staj müddetinde stajyerler defter tutmak, makine ile yazı yazmak gibi tatbikat sahasında meslekî bir fayda temin etmeyecek işlerde daimî surette çalıştırılmazlar.

Yirmi ikinci maddeye göre stajın bilfiil ve fasılasız olarak icrası mecburidir. Namzedin devam etmediği günler staj sonunda ikmal ettirilir.

Yirmi üçüncü maddeye göre devamsızlığı veya inzibatî ceza tatbikini müstelzim halleri görülen stajyerler hakkında mahallin en yüksek dereceli hâkimi tarafından yaptırılacak tahkikat üzerine icabı o hâkim tarafından tayin ve icra olunur.

Yaradılıştan fazla zekâ ve kabiliyet ışığı almamış olanların adalet çarhının dişleri arasındaki bu daimî devirden fazla birşey elde edememeleri mukadderdir. Fakat dimağı işleyen, duyduğundan ve gördüğünden ilmî ve amelî fayda çıkarmak kabiliyeti kendisinde olan istikbalin avukatı için bir sene süren bu hazırlık, bu pişkinlik kâfidir.

452 - Hâkim muavinliği imtihanı. Bu suretle bir sene adlî şubelerde yoğurulmuş ve seciye ve ahlâkça kabule mâni bir hali görülmemiş olan stajyer, yazılı ve sözlü iki imtihan verecektir. Muavinlik imtihanı, Adliye Vekilince ikisi yüksek dereceli hâkimlerden, ikisi hukuk fakülteleri profesörlerinden ve biri avukatlardan olmak üzere seçilecek heyet huzurunda ve her senenin birinci teşrininde Ankara'da yapılır. Gerçi fakülte mezunu, medenî hukuk, ticaret hukuku, muhakeme usulleri vesair derslerden fakültede imtihan vermiştir amma buradaki imtihanın gayesi büsbütün başkadır. İstikbalin avukatı bu ilimlerin tatbik kabiliyetini meydana koyacak surette verilen mevzular üzerinde fikirler yürütür, kanunların maddelerini bulur, hâdiselere tatbik eder.

Her imtihanda onda altıdan ve imtihanların heyeti mecmuasında vasati olarak onda yediden yukarı numara alanlar muavinliğe ehliyet göstermiş olurlar.

İmtihan komisyonu her namzedin imtihanda kazandığı numaralara göre tayin olunacağı ehliyet derecesini gösterir ayrı ayrı birer mazbata yaparak imtihan evrakile beraber vekâletin zat işleri müdürlüğüne verir.

İmtihanda ehliyet göstermeyenler veya mazeretine binaen imtihana giremeyenler bir sene sonraki imtihana kabul olunurlar.

Üç defa imtihana giremeyen veya üç imtihanda muvaffak olamayanlar namzetlikten çıkarılırlar.

Her namzedin vazifesini yapmakta gösterdiği kabiliyetle ahlâkî gidişine dair malûmat, çalıştığı daire âmirleri tarafından mensup olduğu mahkemenin en yüksek dereceli hâkimine veya müddeiumumisine altı ayda bir verilecek delilli takrirlerle o hâkim veya müddeiumuminin namzet hakkında görgü ve bilgisine dayanan mütalealarından ve adliye müfettişlerinin raporlarından alınır.

Muavinlik imtihanında ehliyet göstermiş olanlara ait mazbataların birer sureti staj listesine kayıtlı oldukları baroya gönderilir.

453 - Baro levhasına kayıt. Şimdiye kadar yazdığımız şekilde avukatlık ve hâkimlik stajını yapmış olanlar staj talepnameisini verdikleri mıntika barosuna kayıtlı-

rını isteyebilirler (stajdan müstesna olanlar hakkında Bak. No. 455,456). Staj talebinde bulunduğu zaman maddî ve manevî şartları araştırmış olan idare meclisinin (Bak. No. 426, 427) bu asıl kayıt talebi karşısında münasip göreceği şekilde yeniden tahkikat icra etmesine bir manî yoktur. Vesikanın verilmesi kararından bu talep tarihine kadar geçen müddet içinde talibin ahlâk gidişi hakkında bir değişiklik olabilir. Herhalde meclis bu talep hakkında vereceği esbabı mucibeli kararı bir ay zarfında Adliye Vekâletine göndermekle mükelleftir. Kaydın yapılması hakkındaki karar kat'idir. Meclis bir ay zarfında bir karar vermemişse veyahut verdiği karar kaydın yapılması merkezinde ise talip doğrudan doğruya vekâlete müracaat eder. Vekillikçe yapılan tetkikat neticesinde kanunda yazılı şart ve vasıfların tahakkuku veya red kararına gösterilen sebeplerin varit olmaması halinde ruhsatname verilir. Ruhsatnamenin tanziminde bir defaya mahsus olmak üzere 25 lira harç alır. Baroların alacakları duhuliye bundan ayrıdır.

Adliye Vekâletinin ruhsatname vermek suretile baro levhasına kayıt kararı kat'idir.

454 - Türk avukatı mesleğe girerken yemin eder mi? Dava Vekilleri Cemiyeti Nizamnamesinde vekillerin cemiyete kaydedilirken yemin edeceklerine dair bir işaret yoktur, İstanbul Barosu dahilî nizamnamesine koyduğumuz bir kayda göre, Adliye Vekâletinden ruhsatnamesini almış olan avukat, elbisesini giymiş olduğu halde inzibat meclisi huzurunda şöylece yemin ederdi: (Namus ve vicdanıma ve mesleğin şerefine mugayir hareket veya beyanatta bulunmayacağıma ve cumhuriyete sadakattan ayrılmayacağıma yemin ederim). Bu yeminden sonra Baro Reisi münasip bir iki sözle yeni arkadaşı tebrik eder ve muvaffakiyetini dilerdi.

Yemin usulü birçok memleketlerde vardır. 20 Haziran 1920 tarihli kararnameye göre (Bak. No. 179 son satırlar) Fransa'da yemin şekli şöyledir: (Müdafi veya müşavir sıfatile kanunlara, nizamnamelere, ahlâka, devletin emniyetine veya umumî asayişe muhalif hiçbir şey söylemeyeceğime veya neşretmeyeceğime, mahkemelere ve resmî makamlara karşı hörmetten ayrılmayacağıma yemin ederim). 1810 tarihli kanunun 1'4'üncü maddesine göre Belçika avukatı biraz daha uzun olarak şöyle yemin eder: (Krallığın Teşkilâtı Esasiye Kanunlarına ve krala sadakat göstereceğime, kanunlara, nizamlara, umumî âdaba, devletin emniyetine ve umumî asayişe mugayir hiçbir şey söylemeyeceğime ve neşretmeyeceğime, ruhan ve vicdanen haklı bulmadığım hiçbir davada fikir vermekten veyahut böyle bir davanın müdafaasını üzerime almaktan çekineceğime yemin ederim).

Son Alman Kanununa göre (Bak. No. 196) avukatlık müsaadesini alan meslek adamı, haysiyet divanı toplantısında Baro Reisinin huzurile şu yemini yapar: (Alman devlet ve milletinin müdürü (Führeri) Adolf Hitlere sadık kalacağıma ve bir Alman avukatınının vazifelerini vicdan dairesinde yapacağıma yemin ederim. Allah yardımcım olsun).

Amerikan avukatlarının baroya alınırken yaptıkları en uzun yemin için (Bak. No. 306).

3499 sayılı Avukatlık Kanununda, Romalılar zamanında olduğu gibi (Bak. No. 155) avukatın baroya alınırken yemin edeceğine dair bir kayıt yoktur. Sebebi, yirminci asır zihniyetinin yemine hiçbir ehemmiyet vermediği olsa gerektir. Bu maksatla olacak ki Hâkimler Kanunu da hâkimlere yemin ettirmiyor. Âdet yerini bulsun diye içilen andın kötülükleri önleyemeceği muhakkaktır. Avukatlık mesleği edilen yeminle benimsenmez. Şerefli insanlar onu yeminsiz de benimserler. Öylelerine ezberden veya önüne uzatılmış kâğıttan basma kalıp lâfları tekrarlamaya ihtiyaçları yoktur. Şerefsizler ise böyle yeminleri her gün yapsalar yine insanlığa aykırı söz ve hareketlerden çekinmezler. Hülâsa, Türk avukatı baroya girerken yemin etmiyor. İstanbul Barosunun eski bir teamülüne göre kayıt muamelesi tekemmül eden arkadaş, Adliye Vekâletinin baroya gönderdiği ruhsatnamesini reisin elinden almakta ve reis tarafından idare meclisine ve ilk toplantısında umumî heyete takdim edilerek muvaffakiyet temenni olunmaktadır.

Avukat olabilmek için başarılmak zorunda olan sınavın kanundaki adı "hakim muavinliği imtihanı"dır. 1944, 1946 ve 1947 yıllarında "3885 numaralı kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasına tevfikân avukat stajyerleri imtihanlarının icrası tarzına dair Talimatname"ler "3885 sayılı Hâkimler kanununun bazı maddelerini muaddil ve müzeyyel maddeler hakkında Kanun"a dayanılarak hazırlanmış ve yayınlanmıştır. 3499 sayılı yasada 5178 sayılı yasayla 16 Şubat 1948 tarihinde yapılan değişiklikle bu sınav kalkmış, staj ise mahkemelerde altı ay ve avukat yanında altı ay olmak üzere toplam bir sene olarak düzenlenmiştir.

Bu mevzuat değişikliğinin hemen sonrasında 15 Mart 1948 tarihli "3499 sayılı Avukatlık Kanunu ile bu kanunun bazı maddelerini değiştiren 4359 ve 5178 sayılı kanunların staj hükümlerine dair Yönetmelik" çıkarılmıştır. Bu yönetmelik, stajı düzenlemektedir ve bu günkü TBB staj yönetmeliğine olasılıkla örnek alınmıştır.

11.02.1949 tarihli "Avukatlık Kanununun 5178 sayılı kanunla değiştirilen 21inci maddesinin yorumlanmasına mahal olmadığı hakkında Kamutay Kararı"nda "Avukatlık Kanununun 21 inci maddesinde bahis mevzuu olan «Yargıçlık ve savcılık sınıflarından sayılan memurluklardan» yargıç ve savcı meslekine dâhil olup ta icra memurluğu ve ceza ve tevkif evleri müdürlüğü gibi memuriyetlerde çalışanların istihdaf edildiği ve yargıç ve savcılar gibi ancak bunların dört yıl süre ile hizmet etmiş olmaları halinde stajdan varestede tutulabilecekleri ve yargıç veya savcı meslekinden olmıyan icra memurları ve ceza ve tevkif evleri müdürleri hukuk fakültesinden mezun olsalar dahi avukatlık stajından varestede kalamıyacakları açıkça anlaşıldığından adı geçen 'maddenin yorumlanmasına mahal olmadığına karar verilmiştir" denilmektedir. Belli ki, önceki yıllarda hukuk fakültesini bitiren icra memurları ve ceza tevkif evleri müdürleri staj yapmaksızın avukat olmak istemişler. Belki de isteyenlerin bir kısmı 1938-1949 yılları arasında staj yapmaksızın avukat olabildiler.

Daha sonra 09.03.1954 tarihinde kabul edilen 6338 sayılı "3499 sayılı Avukatlık Kanununun 4359 Sayılı Kanunla Değiştirilen Geçici 3 Üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" ile geçici 3üncü madde değiştirildi ve "Ancak, Hukuk Fakültesi veya mektebinden mezun olmadıkları halde 3499 sayılı kanunun neşrinden evvel hâkimlik veya müddeiumumilik sınıflarında, 3499 sayılı kanunun neşrinden evvel veya sonraki hizmet müddetlerinin yekûnu dört seneye baliğ olanlara 1inci maddenin (C) ve (D) bentlerindeki kayıtlardan varestede tutulmak şartıyla avukatlık ruhsatnamesi ve-

rilir. Sicilleri itibariyle vazifelerinden çıkarılmış olanlar hakkında bu hüküm tatbik olunmaz" düzenlemesi eklendi.

3499 sayılı kanunun 15. maddesinin "*Baro reisi, resen veya alâkadarın müracaatı üzerine stajın talebnameye gösterilen avukattan başka bir avukat yanında yapılmasını tensib edebilir*" hükmü de dikkat çekici. Anlaşıyor ki, yanında staj yapılacak avukatın yeterli olamaması hali için bir önlem düşünülmüş. Aynı hüküm sonraki yasa da yer alacaktır. Ve fakat, yanında staj yapılan avukatın yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin sorgulanmasına ve bu sorgulama sonucu avukat hakkında işlem yapılmasına sonraki yıllarda da pek rastlanmayacaktır.

Keza 16.02.1948 tarihinde yürürlüğe giren 5178 sayılı yasa ile değiştirilen 19. maddenin "*Avukat nezdindeki sitaja başladıktan üç ay sonra sitajiyerler, avukatın yazılı muvafakati ile ve nezareti altında, sulh mahkemelerinde görülen dâvalarda vekâlet alabilirler*" hükmü sonraki kanunda da yer almış ve biraz değişiklikle halen uygulanmaktadır.

3499 sayılı kanun döneminde de, tıpkı 460 sayılı kanun döneminde olduğu gibi avukatın eğitimi stajla sınırlıdır. Ancak, stajın da gereği gibi yapılmadığı konusunda eleştiriler devam etmektedir. Merhum Ali Haydar Özkent'in "Büyük Kanun" olarak tanımladığı 3499 sayılı "Avukatlık Kanunu" nun uygulandığı süreç içerisinde olasılıkla avukatın eğitimiyle ilgili hayallerin, düşünülenlerin ve arzulanların çoğu (belki de tamamı) gerçekleşemedi. Sonuç itibarıyla 460 sayılı kanun döneminde görülen aksaklıkların tamamı bu kanun döneminde de (belki fazlasıyla) vardı.

Ankara, 02.11.2007
Av. Hasan Aydın Tansu

Yazarın diğer yazıları için bkz. <http://www.inisiyatif.net/arsiv/web/filtre/yHAT.asp>
<http://www.inisiyatif.net/arsiv/web/filtre/yinisiyatif.asp> adresinde ise inisiyatif.net yazılarını bulabilirsiniz